

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe  za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 11 V Ljubljani, 15. junija 1910. Letnik XXVII.

Obseg: Schmidov patentirani »jekleni« mlin kot domači mlin. — Živinoreja v veliki vojvodini Badenski. — O podlogah sadnega drevja. — Gnojite ajdi! — Važno! — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Schmidov patentirani »jekleni« mlin kot domači mlin.

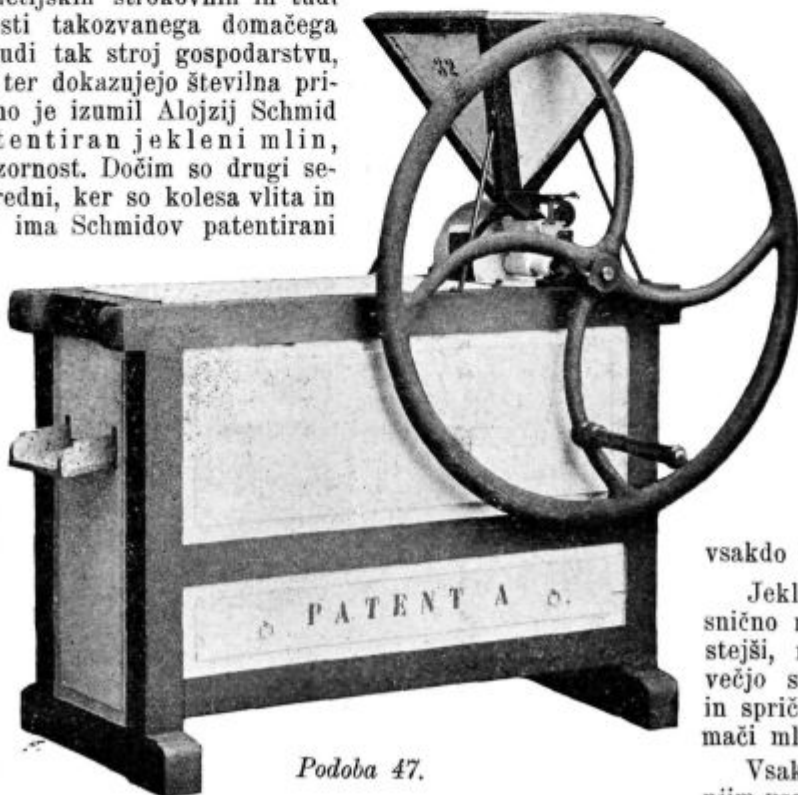
Ponovno se čita v kmetijskih strokovnih in tudi v drugih listih o koristnosti takozvanega domačega mlina. Kakšne koristi da nudi tak stroj gospodarstvu, nas uči večkratna izkušnja ter dokazujejo številna priznanja gospodarjev. Nedavno je izumil Alojzij Schmid v Lipnici na Štajerskem patentiran jekleni mlin, ki povsod vzbuja veliko pozornost. Dočim so drugi sestavi že zaraditega manj vredni, ker so kolesa vilita in se vsled tega hitro skrhajo, ima Schmidov patentirani jekleni mlin to prednost, da desetletja enako deluje, ker je treba, če se je pridno eno leto rabil, le »jeklene nože« nekoliko priviti. Ker se obrabijo noži v enem letu kvečjemu za pol milimetra in se morejo potisniti naprej za najmanj 20 milimetrov, je razvidno, da se lahko melje približno 40 let, preden je treba vstaviti nove nože. Jekleni mlin, ki je bil prvotno prirejen le za ročni obrat, se izdeluje sedaj tudi za obrat s silo. Če je torej patentirani jekleni mlin nekoliko kron dražji kakor marsikteri drugi sestav z vlitimi krožci, odnosno valjci, ki so brez vrednosti, je vendar spričo svoje porabnosti in trpežnosti izdatno cenejši kakor vsak drugi.

Schmid piše o svojem »jeklenem« mlinu takole: Kolesa za mletev so sestavljena iz železa in iz jeklenih nožev ter se morejo le obrabiti, toda nikdar skrhati.

Vtem primeru more vsak njih lastnik štiri ali šest vijakov sam priviti, sčimer se vsi noži naprej potisnejo. Ker so noži nad tri centimetre široki in se morejo obrabiti do približno deset milimetrov, se sploh ne da misliti, da bi jih mogel lastnik v svojem življenju obrabiti. Če bi se to vendar primerilo, tedaj se dobe drugi noži za nizko ceno, ki jih lahko vsakdo takoj sam vstavi.

Jekleni mlin je torej resnično najboljši, najpreprostejši, najtrpežnejši, z največjo storilno sposobnostjo in spričo tega najcenejši domači mlin sedanjosti.

Vsak otrok lahko melje z njim vsakovrstno žito od najdebelo zmletega do najfinejše moke ter ga ni treba nikdar brusiti. Nihče ne bo mogel doseči več koristi s kakim



Podoba 47.

domačim strojem. Podoba 47. kaže mlin št. 3 za ročni obrat, ki potrebuje približno 120×75 cm prostora in 140 cm navzgor ter tehta okoli 100 kg.

Ta mlin zmelje z ročnim obratom okoli 1 liter žita v minuti nadebelo, v 2 do 4 minutah na moko, dobro za peko, ter velja z zamašnjakom (gonilnim kolesom), s čistilnikom in štirimi vložbami 176 kron. Rabi se lahko tudi za obrat s silo, zmelje potem približno trikrat toliko in se v tem primeru dobavi tudi jermensko kolesce in enozob ter velja za ročni obrat in obrat s silo 190 kron.

Podoba 48. kaže Schmidov jekleni mlin, ki je določen samo za obrat s silo ter ima dva para krožkov za mlenje na enem vratilu in zmelje približno 5 litrov v minuti nadebelo, 2 do 3 litre na moko, dobro za peko. Dobavlja se z jermenskim kolesom ali brez njega in spodaj odprt ali s predalom za moko ter velja, kakršen je naslikan, 344 kron, z dvema jermenskimi kolesci in s predalom za moko 410 kron. Pri plačilih na obroke so cene primerno višje.

Cene se razumejo od Dolenje vasi pri Cerknici brez zavojnine. Zavojnine navadno ni treba, če se pa želi, tedaj za svoje stroške.

Eno leto se za mlin tako jamči, da tvornica one dele mlina, ki se pri njih dokaže, da so postali nerabljeni zaradi napak v materialu, hitro popravi ali pa zastoj zamenja z novimi.

Tudi se po podatkih napravljajo mlini na različnejše načine za vsakršno potrebo.

Z „jeklenim“ mlinom se more vsako žito z enkratno premletvijo izpremeniti v moko, dobro za peko, vendar to vobče ni dobro; bolje je uravnati krožke za mlenje tako, da se po trikratni do petkratni premletvi zmelje žito razen pet odstotkov otrobov na moko.

Koruza se najprej lahko zmelje na debelo; pri tem gre drobna moka skozi čistilnik in se lahko porabi za živino. Nadebelo zmleta koruza, ki je ostala na situ, se vinta vselej z navadno žitno vinto, krožki za mlenje se nekoliko tesneje privijejo, in tako se dobi najlepša moka. Sploh se priporoča, navaditi se pri uravnavanju čistilnika na primerne številke.

Pšenico je treba poprej nekoliko porositi in vložiti čistilnika št. 3. in 4. ter jo oluščiti. Kar je šlo skozi čistilnik, se lahko porabi za živino ali za kruh. Nato se vložita čistilnika št. 1. in 2., krožki za mlenje se nekoliko privijejo, premelje se, in čuditi se bo, kako lepa moka bo v predalu. Pripomniti je, da ni ravno treba pšenice orositi; če kdo tega dobro ne razume, je sploh bolje opustiti. Enako se meljeta tudi rž in ječmen.

Kakor mora biti vsako žito dobro suho, velja to osobito o ovsu; pri tem se postavijo krožki za mlenje popolnoma skupaj in se samo enkrat premelje, tako tudi pri prosu. Kadar se melje oves, se varstvena ploča tudi lahko odstrani, da se more pomagati, če se morebiti zamaši.

Ajda se primerno porosi, olušči, potem preseje, nato se postavijo krožki za mlenje popolnoma skupaj, vložita

se vložbi št. 1. in 2., se samo enkrat premelje, in dobi se najlepša moka.

Seveda se z jeklenim mlinom lahko meljejo vsakovrstne dišave in druge suhe stvari, ki se meljejo.

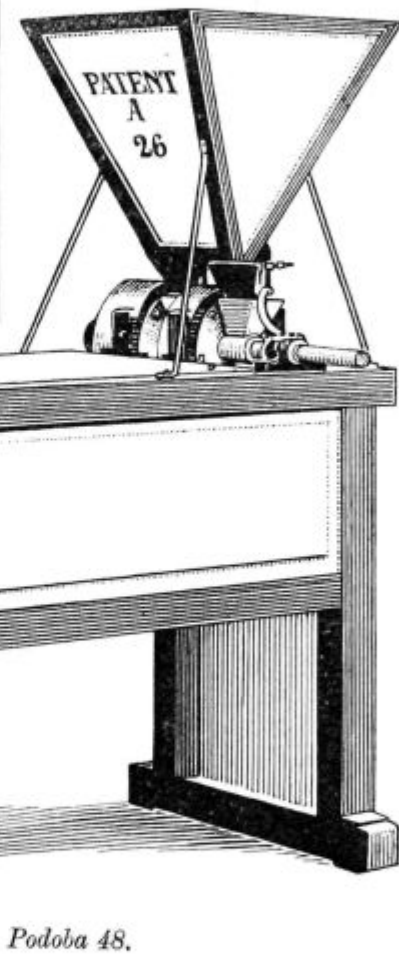
Če se krožki za mlenje preveč stisnejo, se otežkoči tek. Pri sestavi naj se postopa takole: Če ni nič med krožki za mlenje, sestaviti jih je tako, da nalahko drsijo drug ob drugem, kadar se goni zamašnjak; to je potem najožja sestava, in označiti jo je na naravnalnem kolescu.

Če pridejo z žitom kamenčki v stroj, tedaj ti ne škodujejo; če se pa opaža izredno ropotanje, tedaj je to znamenje, da je bržkone prišla v stroj kaka železna reč. V tem primeru je treba kolesje narazen vzeti, odstraniti stvar, in mlin bo zopet brezhibno mlet.

Samooobsebi je nemvno, da je treba vsa mesta, ki se drgnejo, posebno naravnalni vijak, pridno mazati z navadnim ali pa s strojnim oljem.

Kadar so noži toliko obrabljeni (skrhanje je sploh izključeno), da več zadostno ne delujejo — kar se lahko primeri v enem ali v dveh letih — tedaj se krožki za mlenje vzamejo vun in se rahlo tolče s kladivom odzad na plošči kroginkrog, tako da se s tolčenjem pritisnejo noži vun, nato se vijakove matice enakomerno privijejo, in mlin melje potem kakor nov.

Glavno zastopstvo Schmidovega patentiranega jeklenega mlina za jugoslovanske dežele ima Martin Klamer v Dolenji vasi pri Cerknici (na Kranjskem), kjer si vsakdo ta domači mlin lahko ogleda ter dobi ustno



Podoba 48.

ali pismeno vsa pojasnila. Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobe primeren popust.

C. kr. kmetijska družba kranjska ali uredništvo „Kmetovalca“ seveda ne prevzame nikakega jamstva ne za podatke o tem mlinu, kakor sploh o nobenem stroju, ki ga kot novost opiše v svojem listu.

Živinoreja v veliki vojvodini Badenski.

Badenska ima silno visoko razvito živinorejo. Dobro premišljene državne naredbe, ki so tamošnjim posebnim razmeram prikrojene, znatna denarna sredstva (ki so pa razmerno manjša kakor naša), izvrstno organizovano živinorejsko združništvo in veliko zanimanje kmetovalcev za živinorejsko stremljenje so učinkovali, da je Badenska glede reje hribovske živine na prvem mestu. Badenske živinorejske razmere so zaraditega postale

drugim deželam zgled in jih pri enakih razmerah v vseh naprednih deželah posnemajo.

Gospodarske razmere na Badenskem so precej ali deloma popolnoma slične našim razmeram na Kranjskem in tudi vobče razmeram po večini naših slovenskih pokrajin. Gorenje Badensko, ki stoji na prvem mestu in je popolnoma živinorejska pokrajina, nima, kakor pri nas, skoraj nobenih znatnih veleposestev, temveč le srednje velike ali večinoma male kmetije.

Ta dejstva so me privedla do sklepa, da zopet enkrat obiščem gorenje Badensko, in potoval sem v pričetku meseca maja tjakaj, da zopet na svoje oči proučim tamošnje kmetijske in zlasti živinorejske razmere. Sicer sem pred mnogimi leti že enkrat bil tamkaj, a od tedaj se je na Badenskem veliko izpremenilo in ravnokar tudi pri nas, zato je bilo to moje potovanje z ozirom na naše sedanje razmere zame silno poučno.

Na Badenskem nimajo planinskih pašnikov in so vzlic temu že pred petdesetimi leti vpeljali iz Švice simodolsko govejo pasmo, ki so jo, vsaj poprej, največ redili skoraj izključno samo v hlevih. Da sem v poučne svrhe potoval na Badensko, je veliko vzrok ravno tamošnja reja simodolske govede, ki se vrši v enakih razmerah kakor pri nas, ki je pa postala zgledna in v marsičem prekaša rejo simodolske govede v Švici. Badenska simodolska goved ima danes priznan glas; tamošnja živina je zelo rastna, zgodaj dozori, je mlečna in izvrstna za vpreganje. **Noben kmet se ne peča z vzrejo volov in vsi manjši ter srednji posestniki delajo in vozijo edinole s kravami.**

Praden bom poročal o vtisih svojega potovanja, opišem najprej nekaj splošnega o badenski živinoreji in o tamkaj veljavnih naredbah za pospeševanje govedoreje.

Badenska država ima čez 600.000 goved in teh je danes nad 80% simodolske pasme.

Največja pozornost se že od nekdanj obrača na oskrbo bikov. Pred letom 1837. so gotove hiše bile dolžne imeti bika, in v tem letu so bili od te dolžnosti odvezani ter so jo morale prevzeti občine. Izšle so glede tega različne zakonske naredbe in z zakonom z dne 12. maja. l. 1896. se je oskrba bikov tako uredila, kakor je še danes veljavna. Le tisti bik se sme rabiti za plemenitev tujih krav, ki je licenciran. Licencirajo se samo sposobni, zdravi, pravilno oblikovani biki brez podedljivih napak, ki so primerni za rejo v dotični občini. **Če naj se pasma v kaki občini izpremeni, odloči občinski odbor, a sklepu mora pritrčiti večina živinorejcev, ki obenem posestujejo več kakor dve tretjini vse živine.** Licenciranje bika se more vsak čas preklicati. Za prestopke tozadevnih kazenskih določil veljajo kazni do 150 mark (stoosedeset kron v našem denarju).

Občine, ki se pečajo z govedorejo, so zavezane priskrbeti in imeti zadostno število plemenskih bikov. Na enega bika ne sme priti več kakor 80 za pleme sposobnih ženskih živali. Če je v kaki občini najmanj 400 takih živali, potem jih sme priti na enega bika tudi 100. Odločilna je vedno zadnja štetev živine, ki se na Badenskem vrši vsako leto 3. decembra. Občinam je dano prosto, da bika same oskrbujejo ali jih dajo posameznim kmetovalcem v rejo. Prepovedano je bika dajati v oskrbo posameznim kmetovalcem vrstoma vsako leto drugemu, in istotako tistemu, ki se zaveže bika za najnižjo ceno oskrbovati. V sklenjenih vaseh morajo biti vsi biki v skupnem hlevu.

Za oskrbnike bikov se morajo izbrati zanesljivi in preskušeni živinorejci. Z njimi se mora narediti pismena pogodba za najmanj šest let. Občina si mora

pridržati pravico, pogodbo vsak čas razveljaviti, če bikov oskrbnik ne zadošča svojim dolžnostim. Plača bikovim oskrbnikom mora biti tolika, da je mogoče živali primerno krmiti in dobro oskrbovati. Bik je lastnina občine, in kadar se proda, nima oskrbnik nikake pravice do večjega skupička v primeri z nakupno ceno.

Licenco za spuščanje občinskega bika da okrajni urad na podlagi strokovne preiskave po okrožnem živinozdravniku. Licenciranje se zvrši s pomočjo merjenja na podlagi predpisanega punktiranja. Naznanitev za licenciranje kakega bika se zvrši potom županstva pri okrajnem uradu in se bik navadno licencira na svojem bivališču. Priporočeno je bika s cepljenjem s tuberkulinom preskusiti na jetičnost, in živali, ki te preskušnje ne prestanejo, se ne smejo rabiti za pleme. Stroške za cepljenje, ki ga vrše okrajni živinozdravniki, plača država. Ker se jetika ne pojavlja, se zadnji čas vsaj na Gorenjem Badenskem ne cepi več redno. **Splošno se smatra, da je 15 mesecev star bik za pleme sposoben.**

Če se kak bik ne licencira ali se pozneje licenciranje razveljavi, more lastnik bika zahtevati drugo licenciranje. To drugo licenciranje zvrši kak okrajni živinozdravnik iz drugega okraja, ki ga določi ministrstvo, v zvezi z udi okrajne licencevalne komisije tistega okraja, kjer mislijo bika za pleme rabiti. Licenciranim bikom se na rog vžge posebno znamenje.

Način krmljenja je za vsakega bika dnevno določen. V pogodbah, ki so občinam priporočene kot vzorne, je oskrbniku bika zapovedano, da se bik sme krmiti samo s senom in z zdrobljenim ovsom. Splošno dobi bik na dan 2 kg ovsa in z ozirom na njegovo starost 9 do 15 kg sena. Zelena klaja se sme pokladati le kratek čas, in sicer vedno le pomešana s senom. Ni dovoljeno bika krmiti z ostanki iz pivovaren ali žganjaren in s krompirjem ali s peso.

Naprava primerne prostora za plemenitev je predpisana. Za vastvo oskrbnika mora biti na primernem mestu varnostna stena ali vrata. Vsi biki morajo imeti nosne obročke. Kjer hodi goved na pašo, smejo s čredo hoditi le spolno dozoreli biki. En bik mora vedno biti doma v vasi. Skočni zapisniki so predpisani.

Nadziranje oskrbovanja bikov se vrši po okrajnem uradu s sodelovanjem okrajne licencevalne komisije. Ta komisija je sestavljena iz okrajnega živinozdravnika kot načelnika in iz dveh večjih kmetovalcev. Ta dva kmetovalca in njih namestnike imenuje okrajni svet za dobo štirih let. Najmanj enkrat vsako leto se morajo vsi licencirani biki pregledati glede njih plemenske sposobnosti. O tem pregledu se mora poročati na posebnih tiskovinah okrajnemu uradu. Če je kak licenciran bik za pleme nesposoben, mora okrajni urad licenciranje razveljaviti, in če gre za kakega občinskega bika, mora tudi takoj občini naročiti priskrbitev drugega sposobnega bika. Tudi druge napake pri oskrbovanju bikov, n. pr. nezadostno in napačno krmljenje, slabo oskrbovanje i. t. d., je takoj veleti odstraniti.

Vse stroške za licenciranje in pregledovanje bikov nosi država. Če se kaka pritožba proti prvemu licenciranju izkaže pri drugem licenciranju za neutemeljeno, plača stroške pritožnik, drugače pa država.

Vsi ti predpisi o priskrbitvi in o vzdrževanju plemenskih bikov so temeljna sredstva za pospeševanje govedoreje na Badenskem.

Okrajni živinozdravniki, ki so za posel pospeševanja živinoreje posebno izučeni, so sploh na Badenskem tehniški voditelji živinoreje, in

jaz ravno temu dejstvu pripisujem veliki napredek badenske živinoreje.

Občine so že večinoma spoznale, kakšne važnosti so dobri plemenski biki, in v glavnih živinorejskih pokrajinah, zlasti na Gorenjem Badenskem, imajo že skoraj vse občine biki v svoji oskrbi. Občine kupujejo izredno dobre plemenske biki, ki se strokovno pravilno krmijo in oskrbujejo. **Stroške za vzdrževanje bikov navadno plačuje občina, ki ne pobira nič junčevine.**

Da se pospešuje zgradba posebnih hlevov za biki, daje država prispevke, ki navadno znašajo 30% vseh stroškov.

Veliko bikov je nakupljenih iz najboljših rej v Simendolu v Švici, vendar rase od leta do leta število domačih bikov.

Za pospeševanje badenske živinoreje služijo tudi premovanja, ki so zgledno urejena in so pač drugačna kakor pri nas na Kranjskem ali v Avstriji sploh, zato je pa tudi njih uspeh res kaj vreden. Živinoreja se nadalje pospešuje z ustanovitvijo pašnikov za mlado živino, s preskušnjo plemenskih živali na njih gospodarsko vrednost, z ustanovitvijo rejnih postaj in z živinorejskim združništvom.

Ker morajo vsled opisanih razmer občine skrbeti za plemenske biki in ti vsled zakonskih naredeb in vsled strokovnega in strogega delovanja večjih okrajnih živinozdravnikov ne morejo biti drugačni kakor dobri in so v resnici občinski biki večinoma prve kakovosti, zato živinorejske zadruge nimajo nikake skrbi in nikakih stroškov za dobre biki in morejo delati z neznatnimi stroški le za tehniško popolnitev živinoreje in za dobro vnovčevanje združne plemenske živine.

Dokler pri nas na Kranjskem ne sprejmemo enakih načel za pospeševanje živinoreje, ne pridemo nikamor naprej in tudi delovanje naših živinorejskih zadrug po sedanjem običaju ne bo imelo nikdar pravega uspeha.

Na podlagi tega splošnjega uvoda bom poročal v prihodnji številki „Kmetovalca“ o svojih vtisih glede badenske živinoreje, ki sem jih dobil na svojem potovanju, zlasti v okraju Messkirchen, ki je najbolj na glasu.

Gustav Pirce.

O podlogah sadnega drevja.

Sadno drevje navadno na ta način pomnožujemo, da dele zlahtnega drevesa (cepiče, popke) cepimo na nežlahtne podloge (divjake). Na ta način skušamo ohraniti dobre vrste, kajti iz semena (pešek, koščic) vzrasla drevesa (divjaki) navadno ne rode takega sadu, kakršnega je rodilo materno drevo. Sicer so naravnost iz pešek vzgojili že prav dobre vrste, vendar divjaki navadno rode slabši sad, in zato jih cepimo, da nam rode tak sad, kakršnega želimo.

Da gojimo krepko drevje, skrbimo za krepke podloge in jih cepimo z lepimi, zdravimi cepiči. Sadjarji polagajo veliko važnost na to, da v kratkem času vzgoje lepa, močna debla. Vsled tega izbirajo za podloge take vrste, ki dajo lepa, močna, ravna debla, in ker divjake največkrat vzgajajo iz pešek neznanega izvira, drevesca celo po dvakrat cepijo, najprej pri tleh s takimi vrstami, ki dajo lepa debla, in potem v krono s takimi vrstami, kakršen sad hočejo imeti. To je sedaj poglavitna skrb pri gojitvi sadnega drevja. Ali pa to zadošča?

Že pred mnogo leti sem opazil pri sadju z domačega vrta, da drevje iste vrste ne rodi vedno enakega sadja. Jablane n. pr. iste vrste, v isti zemlji in legi,

torej v popolnoma enakih razmerah, včasih rode sadje tako različno po obliki, oziroma velikosti, in okusu, da je po sadu mogoče določiti, s kterega drevesa je. Ker so bile vse druge razmere enake, sem sklepal, da bi utegnile te razlike povzročati različne podloge.

Zadnji čas je bilo objavljenih nekaj izkušenj iz sadjarstva, ki potrjujejo to domnevanje. Ker so take skušnje ne samo zanimive, ampak tudi zelo važne in poučne, naj nekatere navedem.

Dr. Düvelius je pripovedoval, da so imeli na domačem vrtu jablano (prinčevce), ki je rodila tako lep sad, da so od vseh strani hodili po cepiče; toda niti eno novocepljeno drevo ni rodilo tako lepega sadu kakor materno drevo.

Nasproten slučaj se je pripetil prof. dr. Brägelmannu. Precepil je nekaj starejših poletnih hrušek z zimsko nelisovko in z Dielovo maslenko. Sadje novocepljenih dreves je bilo izdatno boljše kakor sadje z maternih dreves.

H. Gold je precepil špalir (Charli Basiner), ki je redkokdaj dozorel, z Jonghesovo maslenko, ki je sicer v isti legi rodila izboren sad; toda na oni podlogi je dajala neznamen in neokusen sad.

Nadalje je Gold v poučne svrhe precepil 40 let staro pozno hruško, ki je rodila le grintavo, trdo sadje, z 10 drugimi vrstami; toda niti ena ni rodilaokusnega sadu. — Pozno zimsko hruško je precepil z avraško, in zorela je vedno 14 dni pozneje kakor druga drevesa te vrste.

Podobne uspehe je imel Gold pri češpljah. Imel je 3 bilske (Bühl) zgodnje češplje. Ena je bila vsa bilka (ne cepljena na tujo podlogo), druga je bila cepljena na mogunško zgodnjo češpljo in tretja na domačo češpljo. Tretje drevo je zorelo skoraj štiri tedne pozneje kakor drugo.

Ti zgledi kažejo:

1. da podloga sploh vpliva na kakovost sadu, ki ga rodi drevo,
2. da se s cepljenjem poznih vrst na zgodnje podloge zoritev sadja pospeši, in
3. nasprotno s cepljenjem zgodnjih vrst na pozne zakesni.

Pri pomnoževanju sadnih vrst torej ne zadošča, če se oziramo samo na sadne vrste same, na zemljo, lego in podnebje, ampak je treba tudi paziti na podloge.

Že če precepljamo staro drevje, moramo paziti na kakovost podlog in cepičev, ker se sicer lahko zgodi, da naš trud ne bo uspešen; a še bolj potrebno je, da se odslej pri gojitvi sadnega drevja prav tako oziramo na podloge, kakor na druge činitelje. Lahko je mogoče, da z izbiro pravih podlog mnoge dobre vrste še zboljšamo, da zoritev posameznih vrst tako uravnamo, da jih bo mogoče prilagoditi bolj različnim razmeram kakor sedaj in da se porabni čas ene vrste podaljša.

To vprašanje je torej velikega pomena in zasluži, da se prav skrbno pečemo z njim. Določiti bo treba, ktere podloge so za posamezne vrste v raznih razmerah najboljše in kako vsestransko vplivajo na čas zoritve, na kakovost in trpežnost sadu.

To delo pa ni preprosto in se ne bo dalo hitro zvršiti, ampak bo zahtevalo mnogo časa, mnogostransko in natančno izvedenih poskusov. Ker ni misliti, da bi posamezniki za take poskuse doma gojili sadno drevje in ga doma sadili, je umevno, da se morajo taki poskusi vršiti kolikor mogoče obsežno, po vsi deželi.

Drevesnice in šolski vrta naj bi se kolikor toliko poprijeli gojitve poskusnega drevja, ki bi se potem oddalo posestnikom v različnih razmerah. Umevno je,

da morajo imeti drevesnice popolnoma natančno zabeleženo, kakšne poskuse so delale in kam je šlo poskusno drevje; pa tudi pri gospodarjih, ki so to drevje sadili, je treba opazovati in beležiti uspehe.

Iz tega je razvidno, da mora vso stvar v vsem obsegu voditi strokovnjak, ki napravi splošnji načrt za poskuse, daje posameznim poskuševalcem navodila in ima vse delo v razvidnosti. To je tembolj potrebno, da se delo uredi, da se ne bodo isti ali enaki poskusi vršili hkrati v veliki množini, drugi pa nikjer. Nadzornik vse delo primerno porazdeli, in čez gotov čas menja naloge posameznim poskuševalcem.

Na Kranjskem bi bil ta predmet jako hvaležna naloga za novega deželnega sadjarskega nadzornika. [F. Štupar.

Gnojite ajdi!

Pri nas zavzema strniščna ajda važno mesto. Pridelek ajde se je pa začel krčiti, da so kmetovalci že začeli dvomiti, če se jo izplačuje pridelovati. Vzrok pičlemu pridelku ajde tiči edinole v izsesani zemlji, oziroma, ker se ajdi ne gnoji.

Med našimi gospodarji je razširjeno domnevanje, da je ajda nekaj postranskega, ki se seje na strnišče, zato da njiva ni prazna, in ker tako ne potrebuje drugega kakor plitvega oranja in zavlečenja. Da bi ajda tudi gnoja potrebovala, na to nihče ne misli.

Vsa ta domnevanja pa niso prava, kajti ajda vzame zemlji in torej potrebuje najmanj toliko ali še več redilnih snovi, kakor kako drugo žito. Če mora torej njiva isto leto zapored dati dvakraten pridelek, potem pač ni čuda, če je utrujena, in ker ajda pride druga na vrsto, zato dobi le ostanke gnojilne sile, ki jih je prej požeto žito še na njivi pustilo. Ti ostanki gnojilne sile so majhni, in ker se je pri nas od pamtiveka z ozirom na rudninske snovi premalo gnojilo, so naše njive izsesane, in zato je bil pridelek ajde od leta do leta pičlejši.

Na 1 ha njive vzame iz zemlje povprečna žetev:

	dušika	kalija	fosforove kisline
pšenice . . .	52 kg	26 ³ / ₄ kg	30 ³ / ₄ kg
ajde . . .	51 "	53 "	21 ³ / ₄ "

Iz tega je razvidno, da ajda potrebuje toliko redilnih snovi kakor žito, kalija pa še enkrat toliko, zato pa ima gnojenje s kalijevimi gnojili pri ajdi zelo velik učinek in istotako s fosforovimi gnojili, ker je fosforove kisline v naših zemljah že od narave malo.

Kdor torej hoče pridelati zadosti ajde, jo mora sejati na dobro gnojno zemljo, ki ima v sebi toliko redilnih snovi na razpolago, kolikor jih ajda potrebuje, in ker pri setvi na strnišče zemlja ni v takem stanju, zato se mora ajdi pred setvijo gnojiti.

S hlevskim gnojem gnojiti nima pravega uspeha, ker se ta gnoj prepočasi razkrajja za hitro in kratko dobo rastočo ajdo, in vrhutega ima naš hlevski gnoj premalo omenjenih rudninskih snovi v sebi. Iz tega vzroka so za gnojenje ajdi najprimernejša umetna gnojila.

Na dušik se nam pri ajdi ni toliko ozirati, ker ga ajda za silo že še dobi na strnišču in ker prebohotne rasti z ozirom na potrebno hitro dozorenje ni niti želeti.

Najvažnejša redilna snov, ki jo moramo ajdi dati, če naj bogato obrodi, je fosforova kislina, a ta mora priti na njivo v taki obliki, da jo ajda more použiti v kratki dobi svoje rasti, t. j. v osmih tednih. Ajdi je torej gnojiti s superfosfatom, ki ima v sebi v vodi raztopno fosforovo kislino.

Kdor bo ajdi gnojil s samim superfosfatom, bo, seveda ob ugodnem vremenu in če ne bo slane, imel gotovo izboren pridelek, ki bo pa še boljši, če bo rabil poleg superfosfata še kako kalijevo gnojilo, n. pr. kalijevo sol, pepel itd. — Kajnit kot kalijevo gnojilo pri ajdi ne gre rabiti vsled klorovih spojin, ki so za ajdo strup; zato se mora reči, da je kajnit ajdi škodljiv.

Svetujemo našim gospodarjem, da ajdi na popisani način gnojijo, ker jim bo bogata žetev obilo povrnila stroške. Na Kranjskem imamo že krasne uspehe s tem gnojenjem, dokaz, da so lansko leto naši gospodarji porabili blizu 100 vagonov superfosfata za gnojenje ajdi, dasi je kmetijska družba šele pred malo leti pričela gospodarje vzbujati k temu delu.

Omenjeni gnojili naj se tik pred setvijo (ne poprej) pomešata ter posejeta po spraseni njivi; potem se vseje ajda in podvleče. Za vsak mernik semená naj se vzame 25 kg superfosfata, in če se gnoji tudi s kalijevo soljo, tedaj tudi te 10 kg.

Rudninski superfosfat se dobiva pri družbi po 7-50 K in kalijeve sol po 12 K 100 kg. Obe gnojili se oddajata le v vrečah: superfosfat po 100 kg, kalijeve sol pa po 50 in 100 kg. Kdor ne potrebuje cele vreče, naj naroči gnojila skupno s kom drugim. Skupna naročila sploh priporočamo, ker se stem železniški stroški izdatno znižajo.

Nujno pozivamo vse tiste, ki mislijo ajdi gnojiti z umetnimi gnojili, da jih pravočasno naroče, kajti tik pred setvijo je z naročili tak naval, da tvornica nemorenam in tudi mi ne naročnikom ustrezati.

Važno!

Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 26. aprila 1910, št. 13.376 ex 1909,

o odvrčanju nezgod pri obratu s poljedelskimi stroji.

Da se odvrčajo nezgode, ki se pogostoma dogajajo pri obratu s poljedelskimi stroji, se ukazuje tako:

§ 1.

Vitli in vodna gonila.

Rabiti se smejo le taki vitli, katerih kolesja, vretena in spenjala so vsestransko zaprta; ta zaklep mora biti trdno narejen iz železa ali iz lesa, v poslednjem primeru zadošča tudi preprost opaž in desak; ako ima veliko kolo znotraj ležeče zobovje in je brez prečk, ni treba posebnega oboja.

Vsa prevajalna vretena, kar jih je v obratnem obsegu in kar jih v višini do 2 m čez tla drži od vitla do delavnega stroja, dalje vsi prosto ležeči strojni deli, kar se jih giblje z njimi (zobčata kolesa, gonila za jermen, spenjala, neizogibni klini, naprej; moleče glave vijakov) kakor tudi gonilni jermeni, širši nad 60 mm, morajo, in sicer poslednji na razdaljo vsaj 1.5 m od srede gonila za jermen, biti pokriti ali zagrajeni.

Prepovedano je devati gonilne jermene na stroje ali jih snemati, dalje mazati gibane strojne dele med obratom.

S strojev sneti ali padli gonilni jermeni se morajo, ko se stroj ustavi, ali popolnoma odpraviti ali pa obesiti tako, da niso več v dotiki z gibanimi strojnimi deli.

Te odredbe veljajo zmislu primerno za vodna gonila.

Poleg tega je pri vodnih gonilih paziti na to:

a) Vodno kolo se mora dati lahko in zanesljivo ustaviti.

b) Od kolesne stanice se mora v prostor kjer stoje stroji, lahko dajati razločno slišno znamenje, ki naznanja, da vodno kolo že teče.

c) Za snete gonilne jermene je treba poleg gonil za jermen, ki so na gonilnem vretenu, napraviti trde nosilce in prirediti nalagala za jermene.

d) Transmisija se mora nezavisno od vodnega kolesa dati zanesljivo is brez nevarnosti ustaviti.

Pri rekonstrukciji in novih napravah vodnih gonil za poljedelske stroje je treba vrhutega vodno kolo v njega popolnem obsegu zavarovati tako, da v kolesno jamo ne morejo pasti niti ljudje, niti tvarine.

§ 2.

Mlatilnice.

Rabiti se smejo le take mlatilnice, katerih prosto ležeči, gibani strojni deli so po zahtevah § 1. tega ukaza primerno zavarovani.

Poleg tega se določuje tole:

a) Pri mlatilnicah z vlagalno mizico in stranskim polaganjem v mlatilni boben:

Pri teh navadno manjših mlatilnicah, kjer stoji vlagalec na podu ali v zmerni višini nad njim, mora biti vlagalna mizica tako dolga, da vlagalec s svojega prostora ne more dosežati mlatilnega bobna.

b) Pri mlatilnicah, ki se zalagajo z više napravljene ploščadi nad mlatilnim bobnom:

Pri mlatilnicah, ki nimajo mehanično gonjene vlagalne naprave, nego se gonijo s prosto roko, mora biti vlagalna odprtina na vseh štirih straneh zagrajena s 50 cm visokimi, zaprtimi stenami. Če je vlagalčevo ztojišče nižje za 50 cm, se zagraja na vložni strani lahko opusti. V tem primeru sme zagrajo ostalih treh strani nadomeščati trdno stoječa oglavnica, sezajoča čez boben, in štrleča čez vlagalno odprtino 10 cm, ali jo pa nadomeščajo gibljivi varnostni pokrovi, ki zaklopoma docela zapro vlagalno odprtino, če bi kdo od zunaj sunil obnje.

Ploščad mora imeti za svojo zunanjo omejitev na vseh štirih straneh 50 cm visoke, zaprte snemljive stranske stene; le na tisti strani ploščadi, od katere se prinaša žito k mlatilnici, se sme stranska stena za čas obrata sneti ali odpreti.

Vlagalna odprtina te mlatilnice sme biti odprta samo takrat, kadar se resnično vlaga vanjo.

Pri vseh ne samo za ročni obrat urejenih mlatilnicah se sme kaj opravljati na njih notranjih delih le takrat, kadar je mlatilnica zanesljivo ustavljena ali zaprta.

Glede gonilnih jermenov in mazanja veljajo določila § 1. tega ukaza.

§ 3.

Slamoreznice.

Rabiti se smejo samo take slamoreznice, pri katerih je vlagalno korito za tvarino, ki jo je treba razrezati, poleg valjarjev pokrito toliko, da vlagalec ne more brez namere seči med valjarje.

Prostoležeči, gibani strojni deli imajo biti po predpisih § 1. tega ukaza primerno zavarovani.

Pri slamoreznicah, ki se ne gonijo samo z roko, mora biti razen tega zgornja polovica rezil prevlečena; dalje morajo imeti ustavilno napravo, ki omogočuje, da se valjarji takoj ustavijo ali steko nazaj.

Pri strojih, ki niso v obratu, mora biti zamašnjak

tako pritrjen, da ga nepozvane osebe ne morejo spraviti v tek.

Glede gonilnih jermenov in mazanja veljajo predpisi § 1. tega ukaza.

§ 4.

Vsi motorno (s parom, vodo, elektriko itd.) ali z vitlom gonjeni poljedelski stroji morajo biti opremljeni z ustavilno napravo, ki se da ustaviti in ravnati z delavčevega stojišča ter je sestavljena iz pritrjene, iz proste plošče in iz vilic za premikanje jermenov ali pa z enakomerno ustavilno napravo.

§ 5.

Za natančno izpolnjevanje pričujočih predpisov so odgovorni imetniki poljedelskih obratov ali njih namestniki (najemniki, uradniki, upravniki, druge nadzorovalne osebe). Ako je imetnik ali njega namestnik opremil stroj z varnostnimi napravami ali odredil njega uporabo, jamčijo dotični uslužbenci in delavci za to, da se stroj uporablja po predpisih in da se izpolnjujejo predpisi glede dela s strojem.

§ 6.

Zanemarjenje teh predpisov kaznujejo, v kolikor ne velja zanje občni kazenski zakon, politične oblasti v zmislu ministrskega ukaza z dne 30. septembra 1857, drž. zak. št. 198, z globami od 2—200 K, ali z zaporom od 6 ur do 14 dni.

§ 7.

Ta ukaz stopi v veljavnost šest mesecev potem, ko je bil razglašen; samo za napravo potezala, določenega v § 3., odst. 3 in v § 4. tega ukaza, se dovoljuje rok treh let od dne razglatitve tega ukaza.

C. kr. deželni predsednik:

Teodor baron Schwarz s. r.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 226. Neke vrste mrčes pri nas silno močno ugonablja cvetje na jablanah in tudi na hruškah, tako da je na kakem drevesu cvetje popolnoma suho ali je pa odpadlo. Nekaj takega cvetja sem Vam poslal na ogled. **Kteri mrčes uničuje cvetno popje in kako se zatira?** (A. L. v P.)

Odgovor: Tako uničevanje sadnega cvetja povzroča hroščec, ki se imenuje cvetoder. Jabolčni cvetoder, ki je drugače precej podoben hruševemu, je kakih 10 mm dolg hroščec, črn in sivodlakav, pokrovke ima rjave in napošev belkasto pasaste, tipalnice in noge rjaste, a po sredi ovratnika mu gre nekoliko zabrisana bela črta. Cvetoder prezimuje ali v zemlji ali pa na deblu po razpokani skorji, za lubom in pod mahom in lišaji, ki pogostoma preraščajo zanikarno oskrbovana drevesa. Predvsem se morajo cvetoderu vzeti skrivališča in prilika za prezimovanje, zato se mora drevje čistiti razpokane lubadi, mahu in lišajev. Najbolje je drevesna debela čez zimo namazati z apnenim beležem. Da cvetoder, ki prezimuje v zemlji, spomladi ne more prilesti po deblu na drevo, se okoli debel naredo popirnati pasovi, ki so namazani z lepljivo mažo. Tudi se mora ta škodljivcev loviti in uničevati. V to svrhu se razgrnejo pod drevjem rjuhe, in drevo se primerno močno stresa. Pri tem delu pada na rjuhe velika množina cvetoderov in drugih škodljivcev, ki se potem skupaj spravijo in pomore.

Vprašanje 227. Ali priporočate pokladati **oljne tropine podzemeljskega oreha?** (A. L. v P.)

Odgovor: Oljne tropine podzemeljskega oreha so prav dobro močno krmilo in so glede redilnosti enake lanenim tropinam. Če so tropine podzemeljskega oreha narejene iz olučenih in nepokvarjenih orehov in so tudi tropine nepokvarjene, potem so jako dobro močno krmilo, ki je zelo prebavno.

Vprašanje 228. Ali je res potrebno, da je umno napravljeno gnojišče obzidano s 30 do 50 cm visokim zidom? (J. M. v Ž.)

Odgovor: Na dobro kakovost gnojišča nima obzidovanje prav nobenega vpliva in je tak zid s stališča prikladnosti največkrat celo škodljiv. Umno gnojišče bodi tako prirejeno, da se gnoj na njem dobro godi, ne da bi izgubil važnih redilnih snovi. K temu pa obzidovanje prav nič ne pripomore in zid le ovira priročno nakladanje gnoja. Mnogokrat je celo potrebno, da se z vozom more na gnojišče ali čezenj peljati, kar na obzidanem gnojišču ni mogoče. Za dobro gnojišče se priredi primeren prostor z nepredornimi tlemi, ki proti sredi ali h kakemu robu vise, da se more gnojnica zbirati in stekati v gnojnično jamo, ki je lahko pod gnojiščem ali pa poleg, oziroma v bližini gnojišča. Nepredorna tla na gnojišču se lahko narede iz betona ali pa preprosto s kamenitim tlakom, ki se položi na plast ilovice in se špranje med tlakovim kamenjem istotako z ilovico zadelajo.

Vprašanje 229. Ali naj se trava na senožehtih zgodaj pokosi za seno, ko še ni popolnoma zrela, t. j. v prvi polovici meseca junija, ali je boljše pozna košnja, ko je trava že popolnoma dozorela? (F. T. v P.)

Odgovor: Travniki naj se kolikor le mogoče zgodaj kose, seveda tudi ne toliko prezgodaj, da bi se premalo nakosilo. Kolikor mlajša je trava, toliko več ima v sebi redilnih snovi, zlasti dušičnatih in fosforovokislih spojin. V mladih rastlinah je staniče nežnejše in zato lažje prebavno. Čim bolj se rastline razvijajo, tembolj se manjša njih krmilna vrednost, ker razmeroma izgubljajo redilne snovi in se lahko prebavno staniče pretvarja v težko prebavno lesno staniče. Ko rastline odcveto, preneha tvorjenje dušičnatih snovi, za tvorjenje semena se porabi fosforova kislina, ki je nabrana v rastlinah, in vedno več je težko prebavne lesne vlaknine. Za napravljanje sena je najbolje travnike tedaj kositi, ko rastline prično cveteti, ali tik pred časom, ko je ves travnik v cvetju. Košnje odkladati čez ta čas ali da rastline dozore in se potrdijo, vedno pomeni izgubo redilnosti. Večja množina sena iz starejših rastlin je največkrat le navidezna, ker se debelostebelnateno seno manj gosto da zložiti kakor seno iz mladih rastlin, ki imajo še nežne in upogljive bilke. Pozna košnja pa tudi slabo vpliva na košnjo otave.

Vprašanje 230. Hišo s kletjo, ki jo imam v hribih in ki je sedaj s slamo krita, nameravam nanovo pokriti. Streho nameravam najprej z deskami pokriti in potem s cinkovo pločevino. Ali odobrujete tako streho z ozirom na dejstvo, da bi me streha iz opeke preveč stala, ker je vožnja opeke visoko v hrib silno težavna in draga? Poslopje je na samoti in se nimam bati viharjev. (V. T. v R.)

Odgovor: Streha iz cinkove pločevine, če je dobro narejena, je sicer precej draga, vendar je zelo trpežna. Pri taki dobro narejeni strehi je malo popravil, ki večinoma obstoje le v tem, da se tu in tam zalota kako mesto, ki prepušča deževnico ali snežnico. Če nimate kleparja blizu, ki kako nastalo napako takoj more popraviti, potem je najbolje, če se sami naučite lotati, da vsako napako lahko takoj sami popravite. Na samoti stoječo hišo pa morete tudi prav dobro in veliko ceneje pokriti z eternitom. Eternit je zelo legak in ga k hiši spraviti ne boste imeli več truda kakor s pločevino. Če križete z eternitom, Vam priporočamo streho najprej pokriti tudi z deskami, potem s strešno lepenco in na to pribiti eternit. Eternit varuje hišo ognja, ki pride od-

zunaj, ima pa pri požaru v hiši to slabo svojstvo, da razbeljen poka in v majhnih razbeljenih trskah odletuje, ki silno otežujejo gasenje.

Vprašanje 231. V svojem svinjaku sem naredil nova korita iz betona, ki prasiči iz njih prav neradi jedo. Kaj je temu vzrok; morda so premalo gladka, ali zato, ker so premrzla? Ali so korita iz betona v svinjaku sploh priporočena? (M. P. v M.)

Odgovor: Da prasiči iz betonskih korit ne marajo jesti, prav gotovo ni beton vzrok, ampak kaj drugega, kajti zdravi in ješči prasiči se pač ne menijo za snov, ki je iz nje korito narejeno. Tudi majhna gladkost in mrzla narava betonskih korit ne moreta biti vzrok. Da prasiči ne marajo jesti, bo vsekako treba vzrok iskati kje drugje. Korita iz betona imajo v mnogoštevilnih svinjakih, a še nikdar nismo čuli, da bi zaradi njih prasiči ne marali jesti. Korito iz betona samonasebi ni slabo, zlasti če je prav narejeno, vendar se mi ne ogrevamo preveč za taka korita, in sicer največ zategadelj, ker jih ni lahko snažiti. Slaba stran takih korit je ta, da se ne dajo pregibati in zato ne po vsaki jedi dobro osnažiti in sprati. Ker se betonasta korita ne dajo narediti pregibliva, zato je na vsak način treba na dnu narediti s čepom zaprto luknjo, da more skoz njo vsa voda pri izplakovanju odteči. Betonska korita kisavost prasičje krme kaj rada razjeda. Najboljša korita so iz litega železa, ki so pregibliva in znotraj posteklenjena.

Vprašanje 232. Imam lepo, čvrsto tele, ki prav rado sesa, vendar od rojstva sem do danes, ko je že nekaj dni staro, silno hitro diha. Ali je tako hitro dihanje pri mladem teletu znamenje kake bolezni? Ali je tako tele dobro za plemo? (L. V. na B.)

Odgovor: Tako izredno hitro dihanje pri novorojenem teletu se čestokrat opazuje in prihaja od tod, ker pride tele na svet z nepopolno razvitim osrčjem, ki ga sill, da to napako popravi s hitrejšim dihanjem, kakor navadno. Če je tako tele drugače zdravo, se osrčje kmalu popolni, dihanje postane navadno in tele je dobro za plemo kakor vsako drugo.

Vprašanje 233. Imam pavico, ki nese jajca na tak skriven kraj, kjer bi jo utegnila lisica zalotiti, kar se mi je že enkrat pripetilo. Ali bo pavica valila jajca naprej in ali bi se ne skujala, če prenesem gnezdo na varen kraj, ali če jo celo zaprem? (A. D. v B.)

Odgovor: Pavice imajo sploh navado, delati svoja gnezda na čudnih in skritih mestih, ter najzanesljiveje svoja jajca izvale, če se tamkaj popolnoma nemotene puste. Gnezdo prenesti celo na kraj, kjer se pavica lahko zapre, nikakor ni dobro, ker se potem žival navadno skuja in svoja jajca, oziroma preneseno gnezdo, navadno prezre in se več zanj ne briga.

Vprašanje 234. Moje kokoši imajo veliko uši, ki jih je tudi v kurnjaku veliko. Skušal sem jih zatreti s tobačnim izvlečkom, a brez posebnega uspeha. Ali je tobačni izvleček sploh poraben proti ušem pri kokoših, kako se rabi in ali je morda kako drugo boljše sredstvo proti kokošjim ušem? (F. B. v Š.)

Odgovor: Kokoši nimajo pravih uši; to so namreč tisti zajedalci na človeku ali na živalih, ki pijejo kri; a tisti zajedalci na kokoših, ki se navadno smatrajo za uši, ne pijo krvi, temveč jedo luskinne kože in perje. Te vrste zajedalcev, ki pri živalih jedo kožo in dlako, imenujemo dlakarje in one na pticah, ki jedo kožo in perje, perjevce. Perjevci pri kokoših se tudi imenujejo kurjaki ali tekuti. Kurjakom pri kokoših ni tako lahko priti do živega. Tobalni izvleček je že dobro sredstvo proti kurjakom, vendar ga ne gre rabiti, ker se kurjaki drže pod perjem in je kokoši zaradi njih mastnega perja težko s katerokoli tekočino tako namazati ali skopati, da bi tekočina prišla pod perje, in tam uničila

zajedalce. Kurjaki se z dveh strani zatirajo, in sicer posebej na živalih in v kurnjaku samem, kjer se skrivajo v stelji in v raznih špranjah. Predvsem se morajo kurnjaki dobro in temeljito očistiti in neprestano se mora paziti na največjo čistost. Vsa stelja se mora vun vzeti in sežgati. Zidane stene morajo biti gladko ometane, ne smejo imeti razpok ali sploh skrivališč za kurjake ter se morajo večkrat pobeliti. Apneni belež je sploh dobro sredstvo proti kurjakom in je dobro z njim večkrat pobeliti tudi tla in vse druge lesene dele v kurnjaku. V tleh tudi ne sme biti špranj, kjer bi se mogli kurjaki skrivati. Za razkuženje se vsi leseni deli v kurnjaku pred beljenjem namažejo s 5% kreolinovo vodo. Posameznim živalim se pod perje napiha perzijskega mrčesnega praška (caherlina), ki pa le tedaj učinkuje, če je pristen in svež. Mrčesni prašek kurjakov ne umori, temveč jih večinoma le omami, in zato odpadajo z živali, a pozneje večinoma zopet pridejo k sebi. Iz tega vzroka se z mrčesnim praškom naštopane živali spuste na pašo, da se zunaj kurnjaka otresejo kurjakov. Američani imajo posebne stroje, kamor kokoši do vrata vtaknejo, in potem se suče veterica, ki dviga perje in obenem pod perje s silo piha uničevalno štupe.

Vprašanje 235. Z amonijevim sulfatom imam na travniku izboren uspeh, zato vprašam, če priporočate tudi **ajdi gnojiti z amonijevim sulfatom?** (J. R. v Š.)

Odgovor: Amonijev sulfat je dušičnalo gnojilo in ajdi gotovo prija, ker ajda za dobro rast istotako potrebuje dušika, kakor fosforove kisline in kalija. Pri gnojitvi z dušikom strniščni ajdi, ki mora kmalu dozoreti in uiti jesenski slani, pa morate biti zelo previdni. Če ajda najde v zemlji veliko dušika, potem bohotno rase, pride pozno v cvet in torej tudi pozno zori, kar je zaradi jesenskega vremena že samonasebi neprilичno in tudi zaradi slane nevarno. Navadno je že vsled poletne toplote razkrajanje organskih snovi v zemlji toliko močno, da je za ajdo dovolj dušika na razpolaganje in torej gnojenje s kako dušičnato snovjo večinoma ni potrebno. Če je pa zemlja vendarle izsesana in nima v sebi za ajdo dovolj dušika, potem ne priporočamo rabiti amonijevega sulfata, ki ajdi neprestano daje dušika in jo sili k bujni rasti, ampak priporočamo strnišče nekoliko pognojiti s hlevskim gnojem ali ga politi z gnojnico, ali pa izkaljeno ajdo pičlo postupati s čilskim solitrom, ki le par tednov učinkuje ter mlado ajdo okrepi, in le prvi čas bujno rast povzroča. Vsekako pa ne opustite ajdi gnojiti s superfosfatom.

Vprašanje 236. Tu pri nas nekdo jeseni ni izkopal bele repe, ki je sedaj dobro pognala in lepo cvete. Ali je seme take repe porabno? Tu pri nas namreč pravijo, **da iz takega semena ne zraste več repa, ampak repica.** (A. M. pri S.)

Odgovor: Repa je dvoletna rastlina, in če se od nje hoče dobiti seme, se morajo saditi korenine prejšnjega leta, ker repa šele v drugem letu dela cvetje in zori seme. Iz repe, ki je ostala lansko jesen na njivi, zraste letos nova rastlina, ki cvete in obrodí seme, a to seme bo vedno le repno in se nikar ne more izpremeniti v seme kake druge rastline, n. pr. repice, ki je botaniško povsem druga rastlina. Domnevanje Vaših ljudi o taki izpremembi semena je prazna bajka, kakršnih se, žal, še vedno mnogo nahaja med našimi ljudmi. Tako domnevanje glede repe more imeti le toliko resnične podlage, da vsi kraji niso enako dobri za pridelovanje repnega semena in da tudi vsak čas saditve repe spomladni ni primeren, vsled česar se marsikje in marsikterikrat pridelava repno seme, ki iz njega ne zraste debela repa, in ljudje potem mislijo, da se je repno seme sprevrglo v repično seme.

Vprašanje 237. Mojo poldrugo leto staro **svinjo, ki jo mislim imeti za pleme, je pičil modras.** Svinja je pričela otekati, a smo jo oteli smrti z žganjem, ki smo

ji ga dali z mlekom pomešanega piti, in sicer 1 l žganja v več deležih. Na rilcu smo jo mazali z lizolom. Pičena svinja je bila en dan otekla, a sedaj je videti zdrava. Ali bo kačji strup kaj vplival na njen zarod, če jo sedaj dam obrejiti? (J. N. v Š.)

Odgovor: Kemijska sestava kačjega strupa in njegovega učinkovanja v krvi še nista popolnoma dognana, toliko se pa ve, da kačji strup, prenesen naravnost v kri, to razkrajja, čemur sledijo razni znaki hudega obolenja in slednjič tudi smrt. Zaužit kačji strup nič ne škoduje. Če se s kakim sredstvom učinkovanje kačjega struga v krvi zatre, oziroma se kemijsko pretvori, potem vse zle posledice prenehajo, ker strupa pravzaprav v krvi več ni. Alkohol je preskušeno dobro sredstvo proti kačjemu piku, ker kačji strup pretvori in ga naredi neškodljivega, zato je bilo Vaše lečenje pičene svinje z žganjem prav umestno. Ker je svinja sedaj zdrava, to kaže, da nima v krvi več strupa, in zato se Vam ni bati, da bi kačji strup imel kaj posledic na njen zarod.

Vprašanje 238. Telica, ki hodi vsak drugi dan na pašo, je dobila kostolomnico, zato vprašam, **kako se zdravi kostolomnica pri govedu?** (I. P. v S.)

Odgovor: Vzrok kostolomnice še ni natanko dognan, vendar se toliko ve, da je v zvezi s pomanjkanjem apnenih soli v krmi, z vlažnimi hlevi, z močvirnimi pašniki itd. Za kostolomnico bolnim govedom se mora redno pokladati klajno apno in v pričetku je dobro dajati nekaj dni med pitno vodo solne kisline, in sicer kakih 20 g na dan, razdeljenih v pet deležev. Bolno govedo se mora varovati pred prehlajenjem, v deževnem vremenu naj ne hodi na pašo in sploh ne na močvirne pašnike. Pokladati je treba dobro seno in zlasti lanene tropine ali otrobe. Če hočete, da se Vam ta bolezen v Vašem hlevu sploh ne pojavlja, skrbite za pridelovanje redilne krme, in v to svrhu gnojite svoje travnike in rovtve zadosti s Tomasovo žilindro, tudi z apnom, in deteljščica z mavcem.

Vprašanje 239. Od telice, ki hodi na pašo, gre s scalnico pomešana kri, zato vprašam, **odkod prihaja krvomočnost pri govedu in kako se zdravi?** (I. P. v S.)

Odgovor: Če gre od telice scalnica, ki je s strjeno krvjo pomešana, prihaja to od obolelih obisti, ki jih je povzročilo uživanje kakih ostrih rastlin, ali tudi, če je govedo jedlo igličevje. Če je pa scalnica z raztopljeno krvjo pomešana, nekako s krvjo pobarvana, pa to prihaja od zastrupljenja, ki ga bržkone povzroča klop. Klop, ki se prime kože in tamkaj pije kri, okuži žival z nekim strupom, ki razkrajja kri, vsled česar postane delovanje obisti nepravilno in skoz nje se preceja v scalni mehur taka sprijena kri.

Vprašanje 240. S katerimi umetnimi gnojili in s kakšno množino je **gnojiti strniščni repi,** ali naj se ji tako gnoji kakor ajdi, ali je treba tudi kako dušičnato gnojilo rabiti? (N. S. v T.)

Odgovor: Strniščna repa prav dobro uspeva na zemlji, ki je pognojena z umetnimi gnojili, in če se ji ne da hlevskega gnoja ali gnojnice, je vsekako treba rabiti poleg superfosfata in kalijeve soli tudi kako dušičnato gnojilo. Na ha se vzame 200 kg kalijeve soli, 300—400 kg superfosfata in 150 do 200 kg čilskega solitra. Kalijeve sol se s superfosfatom pomešana pred setvijo dobro podvleče, čilski soliter se pa potrese po vrhu v dveh deležih.

Kmetijske novice.

Zahvala. Veleposestnik knez Hugon Windischgrätz v Planini je podaril podružnici c. kr. kmetijske družbe v Studenem 155 metrov ograje iz pletene žice za podružnično drevesnico. Za ta velikodušni dar izreka načelstvo gospodu knezu svojo iskreno zahvalo.

Nezgod pri obratu s kmetijskimi stroji je čimdalje več. Temu je pač često vzrok lehkomišelnost, često pa tudi pomanjkanje varstvenih odredb. Ne glede na neposredne škodljive posledice hodi v poštev pri takih nezgodah tudi velika odgovornost po kazenskem zakonu, ki ima lahko dalekosežne posledice. C. kr. deželna vlada je zato izdala po naročilu c. kr. kmetijskega ministrstva na korist kmetijskemu prebivalstvu ukaz o odvratanju nezgod pri obratu s poljedelskimi stroji, ki smo ga objavili v današnji številki „Kmetovalca“. Pri tej priliki vnovič opozarjamo gospodarje, da morajo biti delavci pri kmetijskih strojih, ki se gonijo z vitli ali z motorji, zavarovani proti nezgodam pri občni zavarovalnici proti nezgodam v Trstu (če se obrati na Kranjskem ali Primorskem) ali v Gradcu (če se obrati na Koroškem ali Štajerskem).

Tečaj za pridelovanje zelenjadi na Grmu, ki se je vršil od 9. do 11. maja, je bil izvrstno obiskan. Udeleževalo se ga je čez 50 oseb na dan. Naše gospodinje in dekleta so dokazale svojo ukaženost v mnogoštevilnem obisku in z izrednim zanimanjem, ki se je pri udeležencih vobče opazovalo. Zanimanje kakor tudi obisk sta rasla od dneva do dneva. Največja udeležba je bila iz novomeške okolice. Zastopane pa so bile tudi gospodinje iz druge Dolenjske in iz Notranjske. Pogrešali pa smo Gorenjke in Belokranjce. Tečaja se je udeležil tudi monsijor profesor Tomo Zupan in nekaj novomeške inteligence.

Tečaj za gozdne in lovske čuvaje v Radovljici. Kranjsko-primorsko gozdarsko društvo priredi v mesecih julij-avgust 1910 v Radovljici šesttedenski tečaj za gozdne in enotedenski tečaj za lovske čuvaje v slovenskem učnem jeziku. V ta tečaj se bodo sprejemali izključno le na Kranjsko pristojni in v prvi vrsti taki prosilci, ki že služijo kot gozdni ali lovski čuvaji.

Podeli se obiskovalcem šesttedenskega gozdarskega tečaja 8 podpor po 70 kron in obiskovalcem enotedenskega tečaja za lovske pazništvo 10 podpor po 20 kron. Prošnje, ki se morajo vložiti najpozneje do 20. junija 1910 pri kranjsko-primorskem gozdarskem društvu v Ljubljani, moraje biti svojeručno pisane od prosilca samega in mora prosilec v njih dokazati:

- 1.) da je dopolnil 18. leto;
- 2.) da je dovršil ljudsko šolo in da je večš slovenskega jezika v govoru in pisavi;
- 3.) mora doprinesiti нравstveno spričevalo;
- 4.) od gospodarja (ki je pri njem vslužben) izdano spričevalo o dosedanji gozdarski in lovski službi;
- 5.) zdravniško spričevalo o sposobnosti za službovanje v goratih krajih; poslednje pa velja le za one prosilce, ki dosedaj še niso v gozdarski ali lovski službi;
- 6.) potrjeno ubožno spričevalo v slučaju, da nameravajo prositi za podporo;
- 7.) od vseh prosilcev brez izjeme se pa zahteva od c. kr. notarja ali od občinskega urada poverjen reverz, ki se prosilec z njim zaveže, da se bo preživljal za dobo tečaja na svoje stroške.

Šesttedenski tečaj za gozdne paznike sa prične z 18. julijem 1910 in enotedenski tečaj za lovske paznike z 22. avgustom 1910 v Radovljici.

Družbene vesti.

* Brez gnojenja s superfosfatom ni pričakovati dobrega ali sploh kaj prida pridelka pri ajdi. To naši gospodarji že skoraj splošno vedo, zato naročajo ob setvi strniščne ajde za naše razmere ogromne množine superfosfata. Lansko leto so družbeni udje naročili ob setvi ajde, t. j. v teku treh tednov, nad 80 vagonov superfosfata. Če naj se naročnikom

točno in pravočasno postreže, naj ne odlašajo naročitve na zadnje dneve, temveč naj se požurijo z naročili. Toplo priporočamo skupna naročila po podružnicah ali po posameznikih, kajti pri naročilih v celih vagonih po 100 ali 150 vreč po 100 kg stane voznja malo ali celo nič in družba more dati povzru še znaten popust.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrbje za poravnavo vsakega družbenega računa tekom določenih 14 dni. Častita načelnštva, ki vzlic raznim opominom še dolgujejo za priskrbljene gospodarske potrebščine, tem potom nujno prosimo, naj zaostanke nemudoma poravnajo, ker družba nima denarja, da bi malomarne plačnike podpirala, ampak mora svoje obveznosti napram dobaviteljem strogo in natančno spolnjevati. Bodi to zadnji opomin!

* **Modra galica.** Zaloga modre galice je družbi popolnoma pošla in se naročila ne sprejemajo več. Prosimo vse podružnice, društva itd., ki smo jim letos galico poslali prosto voznine do zadnje železniške postaje, da nam z obratno pošto vrnejo vozni list, kajti le v tem slučaju more družba zase pri železnici izposlovati povračilo polovične voznine.

* **Trtne škropilnice.** Prošenj za podelitev trtnih škropilnic je bila letos izredno mnogo. Tozadevna podpora je le majhna in zadostuje komaj za podelitev kakih sto škropilnic, dočim je prošelj za čez 300 škropilnic. Umevno je, torej, da družba ni mogla vsem prosilecem ustreči. Ozirati se je mogla le na res potrebne vinogradnike in v eniniisti okoliš ni smela poslati preveč škropilnic. Na razna vprašanja odgovarjamo, da podeljene škropilnice ne pridejo brezpogojno v last dotičnih prosilcev, ampak da so skupna last vseh revnih in podpore vrednih vinogradnikov zadevnega okoliša, ki si ne morejo nabaviti škropilnic za polno ceno. Prosilci, ki se jim je ugodilo, so torej takorekoč oskrbniki podeljenih strojev in jih morajo po možnosti izposojati tudi drugim potrebnim vinogradnikom.

* **Trtne škropilnice „Hero“**, ki imajo tlačilno in brizgalno napravo, ki se izsnema, so močnejše in vsestransko priporočene, daje družba po K 32— z zabojem vred. Škropilnice „Korona“ so pošle.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro 19% po 7 K 50 h 100 kg.
Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po 7 K 50 h 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih franko na vsako postajo. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 6:36 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonse se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 20 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40% kalija in stane 12 K, dočim ima kajnit le 12 — 13% kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega

še prihrani 4 K 50 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornic za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

* **Vinogradniško gnojilo** (mešano umetno gnojilo za vinograde), ki ima 10 % v vodi raztopne fosforove kisline, 10 % žveplenokislega kalija in 4 % amonijevega dušika, oddaja družba po 15 K 50 h 100 kg z vrečo vred brez voznine. Pri naročitvah v celih vagonih je cena 15 K. — (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. št. letošnjega „Kmetovalca“.)

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedih hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Sezamove tropine** so oljarnam tudi že popolnoma pošle in jih vzlic vsem prizadevanjem do februarja 1911 ne bomo mogli dobivati. V nadomestilo smo našim živinorejcem priskrbeli drugo močno krmilo, i. s.:

* **Tropine podzemeljskega oreha.** Te tropine imajo zajamčeno 55 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi, torej dosti več kakor sezamove ali lanene tropine. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 18 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištavati najmočnejšim dušičnatim in najlaže prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmljenje z močnimi krmili.

* **Lanenih tropin** dobili smo zopet omejeno množino, ter jih bodemo oddajali izključno le udom c. kr. kmetijske družbe po 20 kron za sto kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljate na zunaj se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti, po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se zvršujejo, ki se zanja denar naprej pošlje. V navedeni ceni so vštet izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

Sive francoske ajde družba letos ne bo imela v zalogi, ker je bila letina v naših krajih lani izredno dobra in ker se je družba iz vzorcev prepričala, da Francozi letos zahtevajo za razmeroma jako slabo zrnje pretirano visoke cene.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah imamo trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos

preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgost v pesteh:	4½	6	6½	7	7½	8
„ „ cm:	45	60	65	70	75	80

Cena: K 1—, 0-90, 1—, 1—, 1-10, 1-20.

Pri poštnih pošiljativah se zaračuni 30 h za ovoj in za vozni list. Na zahtevanje nekterih udov si je družba letos nabavila nekaj domačih tržiških kos, ki jih tudi po gornjih cenah oddaja. Kot posebna znamenitost glede kakovosti jekla in natančnega izdelovanja slove kose iz bavarskih in tirolskih tvornic. Družba si je letos za poskušnjo nabavila manjšo množino teh kos. Cene za komad so naslednje:

za 67 cm dolge K 1-90 (zlata znamka z bikom, beloobrušene)

„ 72 cm dolge K 2— „ „ „ „ „

* **Kose.** Združene tvornice za bavarske in tirolske kose so vsled preoblega dela s pošiljativami zelo zaostale, zato tudi družbene naročitve še niso mogle docela zvršiti. V par dneh dobi družba zopet večjo pošiljatev in bo takrat vse naročitve takoj zvršila.

* **Prave bergamaške osle,** in sicer temnovišnjekaste, podolgem žilaste, oddaja družba po 60 h. Osle so po 24 do 25 cm dolge.

Razglas

o prihodnjem tečaju podkovske šole v Ljubljani.

Novi šolski tečaj na podkovski šoli c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani se prične dne 1. julija 1910.

Poleg podkovstva se učenci podkovske šole uče tudi ogledovanja živine in mesa.

Kdor želi priti v podkovsko šolo, naj vloži prošnjo za sprejem, ki naj ji prilži:

- 1.) krstni list,
- 2.) domovinski list,
- 3.) šolsko spričevalo,
- 4.) učno spričevalo v dokaz, da se je podkovstva izučil pri kakem kovaškem mojstru,

5.) župnikovo ali županovo spričevalo o poštenem vedenju. Ubožni prosilci, ki se ne morejo šolati na svoje stroške, ali ne morejo pričakovati podpore od svojcev, morejo dobiti po 100 K podpore pri kmetijski družbi. Prosilce za podporo mora svoji prošnji poleg zgoraj označenih prilog priložiti še:

- 6.) ubožni list in
- 7.) potrdilo, da je bil že 2 leti za kovaškega pomočnika.

Prošnje za sprejem v podkovsko šolo naj se pošljejo ravnateljstvu podkovske šole v Ljubljani do 15. junija t. l.

Šola bo trajala do konca decembra 1910. Kdor napravi skušnjo, more po postavi iz 1873. l. dobiti patent podkovskega mojstra; brez skušnje pa sedaj nihče več ne more postati podkovski mojster.

Pouk v podkovski šoli je brezplačen; učenci morajo skrbeti le za hranjo in za stanovanje ter za potrebne učne knjige. Stanovanje dobijo učenci za majhno plačo v šolskem poslopu.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim pričetkom pri ravnateljstvu podkovske šole na Poljanski cesti št. 57.

Ker je po slovenskih deželah še vedno premalo v podkovstvu izučenih kovačev in izurjenih oglednikov za živino in meso, naj bi županstva, skrbela da dobi vsaka občina vsaj enega dobrega kovača in mesogledca.

Francišek Povše,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Živinozdravnik **Lovro Tepina,**
ravnatelj podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 28. in 30. junija t. l., in sicer 28. junija skušnja iz podkovstva za kovače, ki niso obiskovali podkovske šole, 30. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, ki hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisanim ravnateljstvu do 15. junija t. l.

Ravnateljstvo podkovske šole v Ljubljani,

dne 26. aprila 1910.

Živinozdravnik **Lovro Tepina.**